

BİBLİYOGRAFYA :

Ezrakî-i Hervevî, *Dîvân* (nşr. Ali Abdürresûlî), Tahran 1336 hş., nâşirin mukaddimesi; a.e. (nşr. Saîd-i Nefîsî), Tahran 1336 hş., nâşirin mukaddimesi; Nizâmî-i Arûzî, *Çehâr Maqâle* (nşr. Muhammed-i Muîn — Muhammed-i Kazvînî), Tahran 1333 hş., s. 69-71, 80, ta'likat, s. 193, 213, 215-219, 222-223; Avfî, *Lübâb*, II, 86-104; Devletşah, *Tezkire* (nşr. Muhammed-i Abbâsî), Tahran 1337 hş., s. 82-83; *Keşfü'l-zunûn*, II, 1003; Hidâyet, *Mecma'u'l-fuşâhâ*, Tahran 1295/1878, I, 139; Tebrîzî, *Reyhânetü'l-edeb*, I, 62; A. Hayyâmpûr, *Ferheng-i Sûhanverân*, Tebriz 1340 hş., s. 37; Nefîsî, *Târîh-i Nazm u Neşr*, I, 53; Zehrâ Nâtil Hânlerî (Kiyâ), *Ferheng-i Edebiyyât-ı Fârsî-yi Derî*, Tahran 1348 hş., s. 26-27; Rypka, *HIL*, s. 195; a.mlf., *Edebiyyât-ı İrân der Zamân-ı Selçûkiyyân ve Moğolân* (trc. Ya'kûb Ajend), Tahran 1364 hş., s. 140; Bedîüz-zaman Fûrûzanfer, *Sûhan ve Sûhanverân*, Tahran 1350 hş., s. 202-207; Safâ, *Edebiyyât*, II, 432-438; Rızâzâde-i Şafak, *Târîh-i Edebiyyât-ı İrân*, Tahran 1352 hş., s. 307-310; Ethé, *Târîh-i Edebiyyât*, s. 103-104; E. G. Browne, *Târîh-i Edebiyyât-ı İrân ez Firdevisi tâ Sa'dî* (trc. Gulâm-ı Hüseyin-i Sadrî Efşâr), Tahran 1366 hş., II, 26-27, 234-235; "Ezrakî", *İA*, IV, 443; H. Massé, "Azrakî", *El²* (Fr.), I, 850; Dihhudâ, *Luğat-nâme*, III, 1978-1981; Khaleghi Motlagh, "Azraqî", *Elr.*, III, 272-273; *DMF*, I, 115.

A. NACİ TOKMAK

EZRUH

(عزح)

Ürdün'de Amman'a bağlı bir köy.

Bugün Üzruh denilen bu yer, Ürdün'ün güneyindeki Maan ile eskiden Nabatîler'in başşehri olan Petra arasında bir Roma ordugâhı idi. Suriye toprakların-

dan geçen iki önemli ticaret yolundan en eskisi Ezruh'a uğruyordu. Bu yolun milâdî 105 yılına kadar kullanıldığı bilinmektedir (Cevâd Ali, III, 58; VI, 595). Câhiliye döneminde Mekke-Suriye arasında gidip gelen Kureyş ticaret kervanları Ezruh'a uğrardı. Arabistan, Mısır ve Suriye'yi birbirine bağlayan yollarda rehberlik ve kervan muhafızlığı yapan Cüzâm kabilesi de bu yörede oturmaktaydı. Bizans nüfuzu altında yaşayan ve aslen yahudi olduğu söylenen Ezruh halkı Mütte Savaşı'nda İslâm ordusuna karşı savaştı (Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 328, 611). Tebük Seferi sırasında Ezruh temsilcisi Eyle piskoposu ile birlikte Hz. Peygamber'in huzuruna gelmiş ve yılda 100 dinar cizye karşılığında himaye edilmeyi kabul etmiştir. Resûl-i Ekrem de kendilerine bunu belirten bir ahidnâme vermiştir.

Hz. Ali ile Muâviye arasında cereyan eden Siffin Savaşı'ndan sonra seçilen hakemler önce Dümetülcendel'de, ardından da Ezruh'ta toplanıp görüşmüşlerdir. Burası bir ara Hâricîler'in sığınağı olmuş, bir rivayete göre de Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan Muâviye'ye burada biat etmiştir.

Müslüman coğrafyacıların verdiği bilgilere göre Ezruh zamanla Belkâ veya Şerât bölgesinin önemli şehri haline geldi. XI. yüzyıla kadar Hâşimî mevâlisinin yerleşim yeri olan Ezruh Haçlılar'ın bölgeyi ele geçirmesinden sonra yaptıkları katliam, göçe zorlama gibi muameleler neticesinde önemini tamamen kaybet-

miştir. Roma karargâhından kalma kale ve duvar kalıntılarının fotoğrafları Domaszewski tarafından yayımlanmıştır. Bugün Maan'ın ötesinde Ezruh (Üzruh-Adroa) adını taşıyan bir demiryolu istasyonu vardır.

Buhârî ve Müslim'de yer alan Hz. Peygamber'in cennetteki havuzuyla ilgili bir hadiste Ezruh Cerbâ ile birlikte zikredilir (Buhârî, "Rikâk", 53; Müslim, "Fezâ'il", 34, 35; ayrıca bk. CERBÂ).

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Rikâk", 53; Müslim, "Fezâ'il", 34-35; Vâkıdî, *el-Megâzî*, III, 1031-1032; İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 525; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 289-290; Belâzürî, *Fütûh* (Fayda), s. 85, 99; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 108; V, 57, 66, 324; Hemdânî, *Şifâtü Cezretî'l-'Arab* (nşr. Muhammed b. Ali el-Ekva'), Riyad 1397/1977, s. 272; *Hudûdü'l-'âlem* (Sütüde), s. 173; Makdisî, *Ahşenü't-tekâsîm*, s. 54, 155; Bekrî, *Mu'cem*, I, 130; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 129-130; Rudolf E. Brunnow — A. V. Domaszewski, *Die Provincia Arabia*, Strassburg 1904-1905, I, 431, 443; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, III, 58; VI, 595; Kehhâle, *Mu'cemü' kabâ'il-i-'Arab*, Beyrut 1402/1982, I, 174; Hamîdullah, *el-Veşâ'îku's-siyâsiyye*, Beyrut 1405/1985, s. 118-119; a.mlf., *İslâm Peygamberi* (Tuğ), I, 328, 611; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), IX, 227-228; Mustafa Fayda, *H. Ömer Zamanında Gayr-ı Müslimler*, İstanbul 1989, s. 119, 124; H. Lammens, "Ezruh", *İA*, IV, 443-444; a.mlf. — L. Vecchia Vaglieri, "Adhruh", *El²* (İng.), I, 194.

RECEP USLU

EZVÂC-ı TÂHİRÂT

(bk. ÜMMEHÂTÜ'l-MÜ'MİNİN).